

Ritecz György – Sallai János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége*¹

VAJKAI Edina Ildikó²

„A nemzetközi vándorlások nem kivételes folyamatok, hanem hozzátartoznak az emberiség történetéhez”³

Nehéz feladatra vállalkozik az, aki manapság a migráció témakörében szeretne maradandó, időtálló, ám mégis informatív könyvet írni, szerkeszteni. A migráció – sajátos jellegéből fakadóan – egy folyamatosan változó jellemzőkkel bíró, a nemzetközi rendszer változásaira rendkívüli módon érzékeny és szinte azonnal reagáló folyamat, amelynek azonnali és hosszú távú hatásai egyaránt jelentősek. Kihívásokkal teli, ámde hálás feladatra vállalkozott emiatt a Ritecz György – Sallai János szerzőpáros, amikor igent mondtak *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei* című kötet elkészítésére. A kézirat kidolgozásának időszaka egybeesett a Magyarországra és az Európai Unióra nehezedő migrációs nyomásnak a II. világháború vége óta nem tapasztalt méreteket öltő növekedésével, amely óriási kihívás elé állította az egész kontinenst. A kötet megírásának időszakában még csak körvonalazódtak a büntető törvénykönyv 2015. szeptember 15-i módosításának potenciális irányai, s annak Magyarországra és a környező országokra gyakorolt hatásai sem voltak előre jelezhetők.

A Hanns Seidel Alapítvány által támogatott kötet szerkezetileg jól és arányosan tagolt, az egyes fejezetek terjedelmének egymáshoz viszonyított aránya kiegyensúlyozott. Kezünkbe véve a kiadványt rögtön egy, a médiában igen kedvelt és elterjedt stílu-

1 Ritecz György – Sallai János (2015): *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége*. Budaörs, Hanns Seidel Alapítvány.

2 VAJKAI Edina Ildikó tanársegéd, NKE Rendészettudományi Kar, Bevándorlási és Állampolgársági Tanszék, PhD-jelölt Edina Ildikó VAJKAI assitant lecturer, NUPS, Faculty of Law Enforcement, Department of Immigration and Nationality
orcid.org/0000-0002-2900-6874, Vajkai.Edina@uni-nke.hu

3 Uo. 29.

sú képpel találkozhatunk a borítón: mentőmellényt viselő menekülők szoronganak egy kis gumicsónakban a tengerparton. Ez a fajta felütés talán némileg szokatlannak hathat a hasonló témájú könyvek körében, azonban mindenképpen felkelti az olvasó érdeklődését. Továbblapozva sem csalódik az érdeklődő: igényesen szerkesztett, helyesírási és szerkesztési hibáktól mentes kötetről beszélhetünk, amelynek külön érdeme a sok, jó minőségű, informatív, a megértést könnyítő, színes ábra. Az egész kiadvány és a táblázatok, grafikonok esetében is fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a szerzők – akár tudat alatt, akár szándékosan – nagyon sokféle és eltérő forrást használtak munkájuk során, s ez egyrészt hozzájárult egy hiteles mű létrejöttéhez, másrészt pedig növelte a kiadvány tudományos színvonalát. Szerkezete és tagoltsága miatt a kötetet a későbbiekben hasznosítani lehet akár az egyetemi, akár – bizonyos keretek között – a középiskolai oktatásban, esetleg továbbképzések során, hiszen a leglényegesebb elemek vastag betűvel történő kiemelése segíti a megértést, a könnyebb feldolgozást és a tárgyalt témakör komplex értelmezését. Ezenfelül haszonnal forgathatják a kötetet az érdeklődő, migrációs irányú előképzettséggel nem rendelkezők is, ugyanis a használt fogalmakat, terminológiát a megértéshez szükséges mértékben el is magyarázzák a szerzők.

A kötet (a bevezetéssel együtt) öt fő fejezetre tagolható, amelyeket egy összegző-szintetizáló befejezés, a bőséges felhasznált irodalmak felsorolása és a mellékletek követnek. A bevezetésben a szerzők hangsúlyozzák azt a sokszor elfelejtett vagy éppen figyelmen kívül hagyott tény, miszerint „*az egyetemes és a magyar történelem során a migráció egyaránt jelen volt, [...] van, és [...] a jövőben is meghatározó lesz*”.⁴ Nem szabad elfelejteni azt sem, hogy a magyarság történetében is különös jelentőséggel bír a vándorlás jelensége. Amellett, hogy a magyar a honfoglalást megelőzően vándorló nép volt, az ország életében a letelepedés után is folyamatosan jelen voltak, sőt meghatározó szerepet tölthettek be az „idegenek”, azaz a nem magyar állampolgárságú személyek. Az új földrészek felfedezése, az ipari-technológiai fejlődés, a tömegtermékek megjelenése és fejlődése, a sajtótermékek elterjedése, majd később az ugrásszerű információtechnológiai fejlődés mind-mind fontos katalizátorai voltak a migrációs folyamatoknak.

A szerzők már a bevezetőben érdekes párhuzamot vonnak az 1903. évi IV. törvény-cikk vitájában elhangzott érvek-ellenérvek („*nem lehet célja a bevándorlási kérdés rendezésének, hogy kínai falakkal vegyük magunkat körül a külföldiekkel szemben*”,⁵ illetve „*a kivándorló lakosság elsősorban önmagának akar használni, hogy nagyobb igények mellett, és messze távolban magának jólétet teremtsen*”⁶) és az aktuális helyzet között. Ez a némiképpen szokatlannak mondható gondolat érdekesítő folytatást vetít előre.

Mivel a migráció sokrétű és rendkívül összetett folyamat, a szerzők a migrációs fogalomrendszer tisztázása után (a motiváció jelentősége, push és pull modell, politikai, gazdasági, természeti és társadalmi okok) kezdik csak el tárgyalni a vándorlók típusait: legális, menekült, menekülő, menedékkérő, menedékes, hontalan, illegális migráns, bevándorló. Rámutatnak arra is, hogy a menekült fogalma (mivel az azt meghatározó

4 Uo. 7.

5 Uo. 8.

6 Uo.

genfi egyezmény a II. világháború és az azt követő népességmozgás értelmezésére és kezelésére született) mára elavult. Azonban nem állnak meg a pusztá megállapításnál, hanem rögtön javaslatot is tesznek egy új munkadefinícióra, amely értelmezésükben a következő: „Menekült az, aki természeti vagy társadalmi változások hatására otthona/tartós tartózkodási helye elhagyására kényszerül, és az új körülmények között önellátásra képes, így oltalomra/védelemre szorul.”⁷

Véleményem szerint a genfi egyezményben foglalt faji, vallási, etnikai hovatartozásra, illetve az üldöztetésre vonatkozó pontos, szövegszerű elemeket – a félreértések elkerülése végett – is célszerű lenne beépíteni a munkadefinícióba. A bevándorlók típusainak meghatározása során hasznos lett volna megemlíteni a *legális-illegális* kifejezések mellett a *reguláris-irreguláris* (a fogadó állam szabályainak figyelembevétele vs. érvényes jogi státusz nélküli tartózkodás), az *ellenőrzött-ellenőrzésen kívüli* és a *dokumentált-dokumentálatlan* fogalompárokat is, mivel már nemcsak a nemzetközi, hanem a hazai szakirodalom is elszerűen használja ezeket a kifejezéseket.

A migráció ugyan nem új keletű jelenség, azonban a globalizációs folyamatok, az információtechnológiai forradalom, az adatközlés és az adatátvitel fejlődése, korszerűsödése következtében manapság sokkal inkább a közvélemény és a politikai gondolkodás homlokterébe került. A *Trends in International Migrants Stock: The 2013 Revision* címmel kiadott ENSZ-tanulmány adatainak felhasználásával megállapítható a migrációban részt vevő személyek számának dinamikus növekedése: az 1970-ben mért 78,5 millióhoz képest 2013-ban már 231 millióan vettek részt ebben a folyamatban. (A 2016 januárjában, a kézirat lezárását követően 4 hónappal jelent meg a 2015-ös évre vonatkozó összefoglaló, amely már 244 millió főről tesz említést, hozzátevé, hogy 2000-hez viszonyítva ez az adat 40 százalékos növekedést mutat.) Mindemellett a szerzők felhívják a figyelmet a nemzetközi migráció kettős arcára is: biztonsági tekintetben ugyan könnyen válhat problémák, feszültségek és konfliktusok forrásává, ugyanakkor – az intenzív vándorlás lassú kiegyenlítődést eredményező hatása miatt – a nemzeti és nemzetközi biztonságot erősítő tényező is egyben. A menekültek, menekülők, menedékkérők létszámára és helyzetére vonatkozóan a kötet migrációs tendenciákkal foglalkozó fejezete hasznos helyzetképet ad, és jól elemzi a migrációig vezető folyamatokat és tényeket egyaránt.

A Global Terrorism Database és az EUROPOL TE-SAT adatainak segítségével a szerzőpáros arra a megállapításra jutott, hogy az előfeltételezésekkel ellentétben Európában a terrorfenyegetettségnek csak kis része köthető a migrációs folyamatokhoz, és ezek is többnyire az úgynevezett másod- vagy harmadgenerációs bevándorlók integrációs kudarcának számlájára írhatók. Erre igencsak szemléletes példával szolgálnak a 2015 januárjában, Párizsban lezajlott támadások, amelyek – szerencsére – nem kizárólag a bevándorlásra, hanem sokkal inkább az integrációra és az integrációs rendszer potenciális hiányosságaira irányították a figyelmet, hiszen az elkövetők mindegyike – bevándorló háttérű – francia állampolgár volt.

7 Uo. 16.

Az Európában tapasztalható migrációs trendeket elemezve a szerzők érdekes összefüggésre hívják fel a figyelmet. 2014-ben az illegálisan Európába érkezők esetében többnyire a líbiai és tunéziai események voltak a kiváltó okok (push faktorok), míg az a tény, hogy az olasz hatóságok nem hagyták őket napokig a tengeren hánykolódní, hanem eléjük mentek, lényegében egy pull faktort eredményezett – a szerzők értelmezésében ezzel mintegy gerjesztették a migrációs hullámot. A fejezet rámutat arra a tényre is, amely szerint a „szír menekültprobléma” nem kizárólagosan Európában jelentkezik, mivel Törökországban mintegy 1,5 millió szír menekült/menedékkérő tartózkodik.

Nagyon fontos megállapítás a „görög kerítés” kapcsán, hogy „*kizárólag az államhátáron az illegális migráció nem kezelhető*”.⁸ A számadatok alátámasztják, hogy a kerítés építése során egy rövid időre visszaesett az illegális migrációs mozgás, azonban aki tehette, másik útvonalat választott; a kerítés felállítása után tíz hónappal már ugyanannyi (havi ötezer) illegális migránst fogtak el a térségben, mint előtte.

Nagyon fontos és igencsak informatív részét képezi a kötetnek a magyarországi migrációs trendekkel foglalkozó fejezet, hiszen bőséges és változatos forrásokból nyert adatok segítségével mutatja be például a felfedett illegális migrációs trendeket, a jogszértéseket, a menedékkérelmet benyújtók állampolgársági megoszlását és a belépés módját, valamint a migránsok számának alakulását. A fejezet nem hagyja figyelmen kívül a Magyarországról történő kivándorlás tendenciáit sem, bár azokat – a hosszú távú hatásokat figyelembe véve – részletesebben is tárgyalhatta volna.

Az utolsó fejezetben az SAS-rendszer (*Schengen Acquis System*) elemeit és alkalmazási lehetőségeit veszik sorra a szerzők, kiemelve, hogy az egyes alrendszerek megfelelő és közösségi szinten is összehangolt működése nélkülözhetetlen feltétele az egész rendszer hatékony működésének. Fontos megállapítása a fejezetnek, hogy „a gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan” elvet kell(ene) követni a SAS alkalmazása során, hiszen ha az egyes résztvevők nem, vagy csak elégtelenül ismerik a rendszer bizonyos elemeit, a hatékonyság több mint megkérdőjelezhető.

Összességében a kötetet haszonnal forgathatják nemcsak a téma iránt érdeklődő kívülállók, hanem a szakemberek, hallgatók is. A mű feldolgozását jelentősen megkönnyíti a nagy mennyiségű és jó minőségű színes ábra és grafikon, valamint szintén nagy előnye a felhasznált források sokrétősége.

8 Uo. 57.